Ana **GHEORGHIȚĂ**
lector universitar, doctorandă,
Universitatea se Stat din Moldova

ABORDAREA CLASICĂ A SUBIECTELOR „RUPTE” DIN ISTORIE CA MODEL PENTRU CREAȚIA LITERARĂ MODERNĂ

În Realismul secolului XX este valorificat din plin genul romanului istoric, care aduce în prim-plan evenimente mai îndepărtate în timp decât cele două Războaie Mondiale. De cele mai multe ori, subiectele sunt inspirate de evenimentele derulate anterior secolului XX. Revenirea romancierilor la trecutul îndepărtat nu este una întâmplătoare. Intenția scriitorilor contemporani era, pe de o parte, de a evada din prezentul apăsător spre alte realități, demult uitate, învăluite în mister, idealizate şi chiar mistificate într-o anumită măsură, iar pe de altă parte, de a trasa prin intermediul evenimentelor istorice, paralele cu situația din societatea prezentă.

Cuvinte-cheie: roman istoric, roman sociopolitic, dimensiune simbolică, antichitate, modernitate, sagă istorică, model-cheie, perioadă tumultuoasă, ambiții personale, creație literară contemporană.

In the twentieth century Realism, is fully exploited the historical novel genre, that presents first and foremost events more distant in time than the two World Wars. Most often, the subjects are inspired by events that have taken place before the 20th century. The novelists' return to the distant past is not coincidental. The contemporary writers' intention was, on the one hand, to escape of the overwhelming present to other realities, long ago forgotten, surrounded by mystery, idealized and even mystified to a certain extent, and on the other hand, to draw parallels, by means of historical events, to the situation in the present society.

Key words: historical novel, sociopolitical novel, symbolic dimension, antiquity, modernity, historical saga, key model, tumultuous period, personal ambitions, contemporary literary creation.

Romanul contemporan reprezintă o formă literară avansată ca mesaj şi realizare în raport cu acelaşi gen de proze atribuite realismului istoric. Ştiințele literaturii califică romanul secolului XX ca fiind un mixt dintre Realism şi Modernism, ambele curente împrumutând unul de la celălalt tehnici, procedee şi idei, trecute ulterior prin prisma propriilor intenții creative. În context, criticii menționează faptul că, în acest caz, are loc o întrepătrundere reciprocă în pânza epică, greu de delimitat strict şi tranşant, cu toate acestea fiind clar faptul că modernismul ilustrează formele de exprimare ale spiritului novator în domeniul creației artistice şi manifestările de exaltare a modernității, prin opoziție cu tradiția clasică, aceasta, din contră, gravitând în jurul unor valori încercate de timp şi rămase valabile până în prezent grație suportului ancestral pe care se sprijină gândirea modernă. Prin urmare, romanul modern constituie nu doar contrariul romanului realist-tradiționalist, ci şi o completare a acestuia prin înglobarea în sine a tuturor curentelor de avangardă, precum Simbolismul, Futurismul, Imagismul, Expresionismul, Dadaismul, Suprarealismul etc. În această situație, atestăm o literatură istorică modernă care, în fond, rămâne

fidelă principiilor şi preceptelor de bază ale Realismului, autorii acesteia încercând să urmeze şi să îmbogăţească îndelungata tradiţie prin elemente noi [1, p. 55]. În literatura de specialitate această tendinţă a fost deseori calificată drept „Realism fără limite", a cărui formă privilegiată, după 1945, rămâne a fi proza de proporţii – romanul [2, p. 104].

Imensa producţie romanescă de factură realistă abordează un conglomerat de teme ce vizează societatea contemporană prin exprimarea încercărilor dificile, la care a fost supusă umanitatea în timpul celor două Războaie Mondiale, acestea devenind unele dintre principalele teme ale creaţiei literare din perioadele interbelică şi postbelică. Vie şi intensă, amintirea tragediei globale continuă să persiste în memoria colectivă, dar şi în cea individuală, astfel încât literatura, prin cei ce o practicau la acea vreme, nu era în drept să ignore sau să nesocotească impactul celor două mari conflagraţii asupra destinelor supravieţuitorilor, marcaţi pentru totdeauna de calvarul acestora.

Pe de altă parte, în Realismul secolului XX este valorificat din plin şi genul acelui roman istoric, care aduce în prim-plan alte evenimente, mai îndepărtate în timp decât cele două Războaie Mondiale. De cele mai multe ori, subiectele sunt inspirate de evenimentele derulate anterior secolului XX. În contextul literaturii franceze acestea ar fi: Maurice Druon – *Regii blestemaţi*, Louis Aragon – *Săptămâna sfântă*, Bernard Clavel – *Coloanele cerului* etc. De altfel, romanele care narează evenimente istorice relativ recente sunt de cele mai multe ori calificate drept romane politice, sociale sau sociopolitice, spre deosebire de pânzele epice inspirate din trecutul îndepărtat, considerate, de fapt, adevărate romane istorice [3, p. 60].

Revenirea romancierilor la evenimentele din trecutul îndepărtat nu este una întâmplătoare. Intenţia scriitorilor contemporani era, pe de o parte, de a evada din prezentul apăsător spre alte realităţi, demult uitate şi tocmai de aceea învăluite în mister, idealizate şi chiar mistificate într-o anumită măsură, iar pe de altă parte, de a trasa prin intermediul evenimentelor istorice, paralele cu situaţia din societatea prezentă [4, p. 163]. Vom menţiona în acest sens opera dramatică *Război cu Troia nu se face* de Jean Giraudoux, care constituie o confirmare elocventă a acestor două tendinţe. Pentru a explica semnificaţia ascunsă în spatele abordării moderne a unui subiect antic, se impune o incursiune în biografia autorului. Fiind un înflăcărat apărător al ideilor pacifiste, în Primul Război Mondial Jean Giraudoux a luptat activ şi a fost rănit de două ori [5, p. 386]. A scris această piesă într-un interval de timp relativ scurt – între toamna anului 1934 şi luna iunie 1935, perioadă în care omenirea, indiferentă, asista la dezvoltarea dictaturilor în Europa şi la extinderea ravagiilor făcute de criza economică din 1929, în zorii celui de-al Doilea Război Mondial. În cazul lui Giraudoux, este vorba despre reluarea unei teme cunoscute, însă autorul o tratează în mod original, astfel asigurându-i o plus-valoare consistentă. Dramaturgul invită cititorul şi, eventual, spectatorul de teatru la o citire subtilă a mesajelor împletite în canavaua acţiunii dramatice, având ca scop să-l provoace

la descoperirea a ceea ce se află în spatele aparențelor. Exploatând această dimensiune simbolică, Jean Giraudoux face spectatorul sau cititorul să mediteze asupra contextului politic al epocii în care trăieşte. Într-adevăr, în 1935 se atestă proliferarea curentelor ultranaționaliste şi sporirea amenințărilor cu un nou război mondial. Descriind cu mare măiestrie cusururile umane, în această operă dramatică Giraudoux reuşeşte să traseze o paralelă între situația din Europa anilor 30 ai secolului trecut, când toată lumea priveşte cu groază apropierea războiului, fără însă să întreprindă paşi concreți pentru a anihila pericolul, şi situația similară, ruptă din istoria antică, din preajma Războiului Troian. În finalul piesei războiul se declanşează şi limitele temporale dintre antichitatea timpurie şi modernitatea imediată nu mai pot fi desluşite [5, p. 387].

În acelaşi context, aducem ca exemplu conținutul de idei şi mesaje incifrate în seria de romane istorice *Regii blestemați* de Maurice Druon, realizată împreună cu o echipă de colaboratori, între anii 1955 şi 1977, tocmai pentru că răspund cu exactitate tematicii abordate în aceste notițe. Creată în perioada postbelică, această sagă istorică a fost tradusă în întreaga lume, aducându-i autorului o celebritate excepțională. În sensul abordat de noi, opera este considerată drept unul dintre modelele-cheie ale romanului istoric contemporan. Datorat, în mare parte, stilului fascinant, atenției sporite la detalii, diversității abile a personajelor, intrigilor bine dirijate şi caracterelor iscusit conturate, succesul seriei de romane se explică, de fapt, prin readucerea în prim-plan a unor evenimente din care societatea modernă are ce învăța şi este obligată să o facă, dacă nu doreşte să lunece spre noi confruntări sângeroase, în care nu vor mai exista învingători şi învinşi ca în Războiul de o Sută de Ani, deoarece nu va mai exista nimic.

Compusă din şapte volume, opera redă în limbaj artistic o perioadă extrem de tumultuoasă din istoria Franței şi, în general, a Europei secolelor XIV-XV. Denumirea seriei de romane îşi are explicația chiar în primul volum, intitulat *Regele de Fier*, în care este adus în scenă Filip al IV-lea (Filip cel Frumos) care domneşte la începutul secolului al XIV-lea ca stăpân absolut al Franței. De o frumusețe legendară, înzestrat cu o privire glacială în care se citeşte disprețul pentru lumea din jur, acest monarh, având ca principală trăsătură de caracter voința, se opune supremației papale, îi reduce la tăcere pe seniorii revoltați, îi învinge pe flamanzi şi pe englezii din Aquitania, făcând, astfel, eforturi metodice în vederea consolidării unui stat centralizat până la refuz. Unicii care reuşesc să i se opună sunt cavalerii templieri, bine organizați din punctele de vedere militar, religios şi financiar. Filip nu le agrea independența, iar bogățiile lor îi provocau lăcomia şi invidia. Conducătorii ordinului sunt încarcerați şi, prin prezentarea unor false mărturii, sunt condamnați la ardere pe rug; pradă flăcărilor, ei blestemă toată seminția regală a Franței [5, p. 412].

După moartea lui Filip cel Frumos, în Franța interesele şi ambițiile personale recapătă avânt, societatea divizându-se în două tabere: marii feudali şi

burghezia birocratică. Noul rege, Ludovic, meschin şi lipsit de voinţă, nu este capabil să controleze intrigile provocate de această rivalitate. În plus, de o moralitate îndoielnică, el acceptă să fie pusă la cale asasinarea soţiei sale, Margareta de Burgundia. Deja la şase luni după moartea lui Filip al IV-lea, majoritatea reformelor sale nu mai sunt aplicate, iar oamenii săi de încredere sunt întemniţaţi. Autoritatea monarhiei este subminată de marii feudali, iar administraţia regală devine din ce în ce mai coruptă. Şi, de parcă toate acestea ar fi fost insuficiente, natura se răzbună prin calamităţi şi recolte sărace, ierni aspre şi, în consecinţă, perioade de foamete extremă, căreia îi cad pradă oamenii simpli. Regele, însă, are alte probleme de soluţionat, cum ar fi punerea la cale a propriei căsătorii şi organizarea unei încoronări cât mai fastuoase. În spatele acestei uitări şi evadări din realitatea crudă izbucnesc numeroase conflicte care ameninţă însăşi integritatea statului. Să fie oare de vină, din nou, blestemul templierilor sau, cum s-ar spune în limbaj modern, managementul defectuos şi egoist? De fapt, pe parcursul seriei de romane blestemul templierilor planează în nenumărate reprize atât asupra vieţii de la palat, prin prezenţa uneltirilor josnice, cât şi în rândurile poporului simplu, atacat de secetă, foamete, otrăvirea apelor etc. Ţara este bântuită de valuri de revoltă, cruciade, urgia leproşilor... Dacă la începutul secolului XIV Franţa era cel mai puternic regat din Europa – bogat, dens populat, capabil să rezolve litigiile apărute la nivel continental, după patruzeci de ani ea este aproape distrusă în urma Războiului de o Sută de Ani, având o populaţie mistuită de ciumă şi regi mediocri, egoişti şi lacomi, în schimb cu orgolii nemăsurate [5, p. 414].

Istoria, în general, şi literatura istorică, în particular, sunt menite să ofere nu doar desfătare spirituală şi informaţie seacă, ci, în mod prioritar, lecţii de organizare şi funcţionare eficientă atât la nivel social, cât şi individual, în context naţional, dar şi global, pentru prezent şi pentru viitor. La fel cum abordarea clasică a subiectelor „rupte” din istorie serveşte drept model pentru creaţia literară contemporană, omul modern va trebui, până la urmă, să accepte ideea că doar învăţând din trecut va fi capabil să edifice o societate prosperă, ferită de pericolul dispariţiei.

Referinţe bibliografice:

1. Thérenty, Marie-Ève, *Les mouvements littéraires du XIXe et du XXe siècle*. Paris: Hatier, 2001.
2. Coulet, Henri, *Idées sur le roman*. Paris: Larousse, 1992.
3. Larroux, Guy, *Realismul. Elemente de critică, de istorie şi de poetică*. Bucureşti: Cartea Românească, 1998.
4. Mitterand, Henri, *Le Discours du roman*. Paris: PUF, 1980.
5. Lagarde, André; Michard, Laurent, *Histoire de la littérature française, XXe siècle*. Paris: Larousse Bordas, 1997.